

ATATÜRK DÖNEMİ TÜRKİYE-POLONYA İLİŞKİLERİ*

Selçuk DUMAN**

Özet

Türklerin-Polonyalılarla karşılaşmaları, 13. yüzyılda başlamış ve Osmanlı İmparatorluğu döneminde ciddi bir noktaya taşınmıştır. Önceleri daha çok savaşlarla anılan Osmanlı İmparatorluğu-Polonya Krallığı ilişkileri, daha sonra her iki devlet açısından denge siyasetine dönüşmüştür. Çünkü Polonya Krallığı, Germenler ile Ruslar arasında kalmış, Osmanlı İmparatorluğu da, O dönemde her iki toplumun oluşturdukları devletler tarafından tehdit edilmiştir. 18. yüzyılda Polonya'nın Avusturya, Prusya ve Rusya arasında paylaşılması ve ortadan kaldırılması üzerine, Osmanlı İmparatorluğu bu durumu tanımamıştır.

Ancak biz çalışmamızda, geçmişi hatırlayıp hatırlatmamıza rağmen Polonya halkının emperyalizme karşı uzun mücadelesi sonucu I. Dünya savaşı sonrası kurmuş olduğu Polonya Cumhuriyeti ile yine onurlu bir mücadele sonucu Mustafa Kemal Atatürk önderliğinde kurulan Türkiye Cumhuriyeti Devleti arasındaki ilişkilerin inşa edilme sürecini inceleyeceğiz. Monarşik, yayılcı ve çatışmalı dönemlerden ziyade modern ve milli devletlerin hangi şartlarda ve hangi usullerle devletlerarası ilişkilerde buldukları irdelenecektir. Bu çalışmayı yaparken Türk arşivleri ve kaynakları esas alınacaktır.

Anahtar Kelimeler: Türkiye, Polonya, emperyalizm, ilişkiler, modern çağ.

Abstract

The Turkish-Polish contacts, which began in the 13th Century, moved to a serious stage in the period of the Ottoman Empire. The Ottoman-Polish relations, initially characterized mainly by wars, afterwards turned to a period of balanced politics of the two countries. The reason was that the Kingdom of Poland stood between the Germans and Russians. The Ottoman Empire and the Kingdom of Poland were both threatened by the Germans and Russians. In the 18th Century, Poland was split up between Russia, Austria and Prussia. Thereupon the Ottoman Empire did not recognize this situation. This study examines

---

* 12-14 Eylül 2012 tarihinde Polonya Varşova Üniversitesi'nde yapılan Türkoloji Sempozyumunda sunulmuş olup, tekrar gözden geçirilerek hazırlanmıştır.

** Gaziosmanpaşa Üniversitesi Fen Edebiyat Fakültesi Tarih Bölümü Öğretim Üyesi, selcuk.duman@gop.edu.tr

the process of establishing relations between the Republic of Turkey, which emerged after an honourable fight under the leadership of Mustafa Kemal Atatürk, and the Republic of Poland, which was established after the First World War. This study will investigate under which conditions and principles the two modern states were in relation with each other, in contrary to the periods of monarchy marked with conflicts. Turkish archives and documents are the basis for this study.

Keywords: Turkey, Poland, imperialism, relations, modern age.

Giriş

Türk-Polonya ilişkileri 13. yüzyılda Moğol-Tatar orduları ile Polonyalıların karşılaşması ile başlamış, Altınordu Devleti zamanında Tatar ve Karay Türklerinin Litvanya ve Polonya'ya gelerek yerleşmeleri şeklinde devam etmiştir (Arık 2010: 159-160). Ortaçağ Tarihçisi Franciscain Rahibi Wadding ise, 1324 yılında Litvanya'da bir Han'ın memleketinden gelen ve ibadetlerinde, Asyai bir dil kullanan İskitlerin yaşadığını da haber verir. Diğer yandan Tatar Süvarileri'nin, Polonya- Litvanya safında 1410 yılında yer aldıkları da görülmektedir (Zajaczkowski 1971: 35-36).

Türklerin Anadolu'ya gelmeleri birlikte ise Türkiye Avrupa ulusları arasında ilişkiler başlamış Ancak Osmanlı-Türk Devleti'nin XIV. yüzyıldan itibaren Avrupa'daki fetihleri Polonya'da büyük tepki uyandırmıştır. Özellikle Boğdan Prensi Petro'nun 1387 yılında Polonya-Litvanya Krallığı'nın himayesine girmesiyle de Osmanlı-Türk Devleti ile Polonya-Litvanya Krallığı komşu olmuştur (Kadioğlu 2011: 106). Bundan sonra Türkiye-Polonya ilişkileri daha sıcak bir döneme girmiştir. Bu dönemde Osmanlı Devleti'nin Avrupa'ya yönelik yapmış olduğu 1396 Niğbolu Savaşında Polonyalılar Macarları desteklemiştir (Baykal 1985: 248).

Türkiye-Polonya ilişkilerinin resmi olarak başladığı tarih ise, 1414 yılıdır. Polonya Kralı Wladyslaw Jagiello, ilk defa Osmanlı Padişahı I. Mehmet'e iki elçi göndermiştir. Bunlar Bursa'ya gelmiştir (Kurat 1966: 444). 1440 yılında II. Murat'a gönderilen elçiler ile Polonya-Türkiye ilişkileri devam etse de (Uzunçarşılı 1988: 184-185), Varna Savaşında Polonyalılar yine Macarları desteklemişlerdir (Baykal, 1985, s.248). Bundan sonra ise çeşitli tarihlerde Polonyalılar İstanbul'a elçi göndermeye devam etmişlerdir (Reychman 1964: 1). Diğer yandan Osmanlı Devleti'nden de Polonya'ya elçiler gönderilmiştir (Reychman 1964: 5-8).

1490 yılında Türkiye-Polonya arasında imzalanan anlaşma ile iki taraf ilişkilerini belirli bir eksene oturtmuş, daha sonra da zaman zaman bu anlaşma yenilenmiştir. Kanuni döneminde yapılan 1552 tarihli Name-i Hümayun ile Polonya'ya dostluk teminatı verilmiştir (Uzunçarşılı 1988: 480-481). Kanuni döneminde Türkiye-Polonya ilişkilerinin iyi olmasının önemli bir nedeni olarak ta Polonya doğumlu olan Hürrem Sultan'ın etkisi zikredilebilir (Baykal 1985: 251).

Atatürk Dönemi Türkiye-Polonya İlişkileri

Bu dönemde Polonyalılarından İstanbul'a gelip, burada eserler verenler de vardır. Örneğin; XVI. yüzyılda Polonya'da Osmanlı vesikalarının tercümesini yapan Leh uzmanlar yetişmiştir (Kurat 1966: 440). XVII. yüzyılda ise, İstanbul'da Lehistan-Ermeni ticaret evleri bulunmakta olup, Polonya'dan Türkiye'ye hububat, Türkiye'den Polonya'ya, silah, at koşumu, halı, tütün ve portakal getirilmiştir (Latka 2003: 11). XVIII. yüzyılda İstanbul'da bir Polonya Okulu açılmış, XIX. yüzyılda ise, Türk dili ve tarihi ile ilgili ciddi çalışmalar yapanlar görülmektedir. Bunlara örnek; Antoni Muchlinski, Jan Reyhman, Edward Piekorski ve Ananiaz Zajalczkowski gibi kişilerdir (Abrahamowicz 1987: 1003-1005).

Osmanlı-Türk Devleti Polonya'nın üzerine zaman zaman seferlerde yapmıştır. 1498 yılında Malkoçoğlu Bali Bey 40 bin kişilik bir kuvvetle Polonya üzerine yürümüş (Uzunçarşılı 1988: 184-185), 1620 yılında Polonya'nın Boğdan seferine çıkması nedeniyle Polonya ile savaşılmış, ağır bir yenilgiye uğratılmıştır. Bunun sonunda da Polonya ile 1630 tarihinde bir anlaşma yapılmış, bu anlaşma gereğince; Polonya Kırım Hanlığı'na vergi verecek, karşılığında Tatarlardan korunacaktı (Yüce 2004: 35-36). 1672 yılında yapılan Bucaş Anlaşmasıyla; Polonya her yıl 22 bin altın vergi vermeyi, Podolya'yı terk etmeyi ve Ukrayna'dan çekilmeyi kabul etmiş fakat 1676 yılında yapılan anlaşma gereğince vergi maddesi kaldırılmıştır (Uzunçarşılı 1988: 424-427).

XVIII. yüzyılda özellikle 1699 Karlofça Anlaşması'ndan sonra Türkiye-Polonya ilişkilerinde barış döneminin olduğunu söyleyebiliriz. Çünkü Rusya güçlenmiş, Polonya'nın içişlerine karışmaya başlamış, diğer yandan Rusya, Osmanlı Devleti için de sorun olması dolayısı ile iki devlet birbirine yaklaşmıştır (Latka 2003: 3). Bu çerçevede, 6 Ocak 1699 tarihinde Sultan II. Mustafa ile Polonya Kralı II. Auguste arasında dostluğun oluşması konusunda anlaşma yapılmıştır (Anafarta 1979: 19). 1711 Prut Anlaşması sırasında ise, Polonya'nın toprak bütünlüğüne vurgu yapılmış ve (Alaçam-Deriş, 1945, s.10) 26 Ağustos 1714 tarihinde III. Ahmet, Polonya Kralı II. Auguste'a gönderdiği Name-i Hümayun'da dostluğun devamı üzerinde durmuştur (Anafarta 1979: 22). Buna karşılık Polonya da 1716 yılında Türkiye'ye karşı yapılan savaşta tarafsız kalmıştır (Alaçam-Deriş 1945: 10). III. Mustafa'nın 1768 yılında Polonya'nın bağımsızlığının korunması konusunda Rusya'yı protesto ettiği de görülmektedir (Alaçam-Deriş 1945: 14). 1772 yılında Avusturya, Prusya ve Rusya tarafından üçe bölünen Polonya (Kadioğlu 2011: 126), 1793 yılında Rusya ve Prusya tarafından tekrar taksim edilmiş ancak Osmanlı Devleti bu taksimi tanımamıştır (Reyhman 1967: 85). Hatta Ruslara karşı Mart-Kasım 1794 tarihinde isyan eden General Kosciuszki komutasındaki Polonyalılara karşı Osmanlı Devleti dostluk göstermiştir (Reyhman 1967: 85).

Atatürk Dönemi Türkiye-Polonya İlişkileri

XIX. yüzyılda Türkiye-Polonya ilişkileri farklı bir seyir içerisinde gerçekleşmiştir. Polonyalılar ülkelerini kurtarabilmek için 1831, 1848 ve 1863 yıllarında isyan etmişler, ancak başarılı olamamışlardır. Bu nedenle de birçok vatansever Polonyalı Osmanlı ülkesine gelmek zorunda kalmıştır (Kadıoğlu 2011: 129). Polonyalı mültecilerin iadesi söz konusu olunca da, Osmanlı Padişahı Sultan Abdülmecit kendisine sığınan Polonyalılar için "Tahtımı veririm, başımı veririm fakat devletime sığınanları asla geri vermem" demister (Toros 1983: 20). Diğer yandan XIX. yüzyılın ikinci yarısından itibaren Polonyalı mühendisler, teknisyenler ve doktorlar Türkiye'de çalışmaya başlamıştır (Chmielowska 1994: 2497). Bu Polonyalılar, Osmanlı sanayisinin gelişmesine de yardım etmiştir. Topçuluktan haritacılığa, matematik öğretiminden veterinerliğe ve ressamlığa kadar XIX. yüzyıl içerisinde Osmanlı hayatına ciddi katkıları olmuştur. Mithat Paşa'nın Tuna vilayetlerinde açtığı Sanayi Mektepleri de Polonyalı ve Macar mülteci öğretmenler sayesinde açılmıştır (Ortaylı 2007: 80). Polonya'nın ünlü şairi Adam Mickiewicz, Prens Adam Czartoryski, Maurice Mochnecki gibi kişiler de Avrupa'da Osmanlı lehinde propaganda yapmışlardır (Alaçam-Deriş 1945: 25). Yine İstanbul-Trabzon yolu Polonyalı uzmanlar tarafından yapılmış, Orzechowski, 1865 yılında İstanbul'da salgın halde bulunan kolera tedavisinde etkili olmuş, Pszyblski 1867 yılında Osmanlı Matbuat Bürosunu kurmuştur. Yani Anadolu Ajansı'nın ilk halini oluşturmuştur (Alaçam-Deriş 1945: 28,32). Fakat Polonya Cumhuriyeti kurulduktan sonra bu siyasi göçmenler Polonya'ya geri dönmüş, bunlardan sadece bir kısmı Türkiye'de kalmıştır (Latka 2003: 6). Osmanlı Devleti I. dünya savaşı sırasında müttefiklerine yardım amacıyla Galiciya'da savaşmıştır. Galiciya; Güney Doğu Polonya ve Batı Ukrayna Cumhuriyeti içerisinde olup, bu şekilde Polonya'da Türk askerlerinin mezarları da bulunmaktadır (Polonya Cumhuriyeti Ankara Büyükelçiliği 2001: 15).

Birinci Dünya Savaşı ile birlikte Polonyalılar da kendi halklarını korumak ve devletlerini kurmak için itilaf devletlerinin yanında yer almışlar, 15 Ağustos 1917 tarihinde Lozan'da kurulan ve Paris'e yerleşen Milli Komite'yi de Batılı ülkeler resmi Polonya örgütü olarak tanımışlar (Nasrattınoğlu 2006: 18) ve 1917-1918 yıllarında Polonya'da; yerel yönetimler kurmuşlardır (Yüce, 2004: 102). Polonya Cumhuriyeti'nin kuruluşu ise 1918 yılında gerçekleşmiş ve Mareşal Jozef Pilsudski, Polonya'yı idare etmeye başlamıştır (Chmielowska 1994: 2499). 1921 yılında kabul edilen Polonya Anayasası ile de bu günkü Polonya'nın temelleri ortaya çıkmıştır (Komisyon 1947: 9).

Polonya, Türkiye Cumhuriyeti Devleti'nin kuruluş antlaşması olan Lozan görüşmelerini de ilgiyle izlemiş ve Polonya basınında yer almıştır. Atatürk'ün zorluklar içerisinde milletini etrafına toplayarak yaratıcılığı sayesinde sevgi ve saygıyı bir güç haline getirmesi ve devletini kurtarması, Po-

Atatürk Dönemi Türkiye-Polonya İlişkileri

lonya'da hayranlık uyandırmıştır (Chmielowska 1994: 2498). Lozan antlaşmasının imzalanması ve Türkiye Cumhuriyeti Devleti'nin kurulması üzerine Polonya-Türkiye arasında 1923 yılında bir dostluk antlaşması imzalanmış ve böylece yeni kurulan iki devletin ilişkileri resmen başlamıştır (Eren 1965: 363). Bunu takiben Türkiye ve Polonya Cumhuriyeti arasında imzalanan dostluk, ticaret ve oturma anlaşmalarının 11 Ekim 1923 tarihinde nüsha sayısının arttırılmasına karar verilmiş (BCA, 30.10.00.00.245.657.2) ve 6 Aralık 1923 tarihinde Polonya'da bu anlaşmayı onaylamıştır. (BCA, 30.10.00.00.245.657.1) Bu tarihten sonra Varşova'ya ilk Türk Büyükelçisi gönderilmiştir (Reychman 1964: 19). Polonya'ya gönderilen büyükelçiler arasında, Yahya Kemal Beyatlı gibi kişilerde bulunmaktadır. Bu kişiler iki ülke arasındaki kültürel ilişkilere ciddi katkıları olmuştur (Eren 1965: 363). Türkiye Cumhuriyeti Devleti, Polonya Büyükelçiliği binasının yapılması için arsa bağışlamış ve bizzat Başbakan İnönü tarafından dönemin Polonya Büyükelçisi Günther'e bu arsanın tapusu verilmiş ve binanın inşaatı 1929 yılında bitirilebilmiştir (Nasrattınoğlu 2006: 163-164).

Türkiye Cumhuriyeti Devleti ile Polonya Cumhuriyeti arasında çok yönlü ilişkilerin olduğunu görmek mümkündür. Bunlardan ilki, Türkiye Polonya arasında kurulan ortak girişimlerdir. Türkiye adına bu girişimleri İş bankası yürütmüştür (BCA 030.10.00.00.4.24.19).

Türkiye, ticari ilişkilerini geliştirmek ve belirli kurallar çerçevesinde yapmak için 26 Eylül 1929 tarihinde Diyarbakır Milletvekili Zekai Bey, Burdur Milletvekili Mustafa Şeref Bey ve Dışişleri Müsteşarı Menemenli Numan Bey'i İngiltere, Finlandiya, Fransa, İtalya, Japonya, Norveç, Romanya, Suriye, Çekoslovakya, gibi ülkeler ile yapılan ticaret anlaşmalarını, Almanya, Avusturya, Belçika, Hollanda, İsviçre, Mısır, Macaristan, Yunanistan, Bulgaristan, İsveç, ABD, Letonya, Litvanya, Danimarka, İspanya, Kanada, Serbest İrlanda, Filistin, Irak ve Polonya ile de yapmak üzere görevlendirmiştir (BCA 30.18.010.02.5.48.17). Böylece ticari ilişkilerin daha da geliştirilmesi amaçlanmış ve bunu takiben Türkiye Polonya arasındaki ticaretin devam etmesi için 17 Ağustos 1931 tarihinde Milli Savunma Bakanı Zekai Bey'e yetki verilerek anlaşmayı imzalaması için gönderilmiştir (BCA 30.18.010.02.22.58.17). Milli Savunma Bakanı Zekai Bey'in görevi 6 Eylül 1931 tarihli kararname ile de onaylanmıştır (BCA 30.18.010.02.23.61.14). Yapılan görüşmeler sonrası Türkiye-Polonya arasındaki Cumhuriyet sonrası ticari ilişkileri yeniden düzenlenmek amacıyla bir anlaşma imzalanmış ve bu anlaşma, Ticaret ve Seyri Sefain sözleşmesi olup, 13 Mart 1932 tarihli kararname ile yürürlüğe girmiştir (BCA 030.18.01.02.26.18.3). Ayrıca 1931 yılında Türkiye Polonya arasında ticaret ve denizcilik mukavelesi de imzalamıştır (Latka 2003: 12).

Diğer yandan Türkiye yetiştirmiş olduğu bazı ürünleri satabilmek için Polonya ile 21 Ağustos 1932 tarihinde bir anlaşma yapmış (BCA 30.18.010.02.30.59.20) ve 20 Kasım 1932 tarihli kararname ile daha önce

Polonya ile 16 Haziran 1932 tarihinde imzalanmış olan karşılıklı ithal müsaadesi hakkında ki kararın 15 Kasım 1932 tarihinden itibaren üç ay daha uzatılmasına karar verilmiştir (BCA 30.18.010.02.32.71.8). Türkiye Merkez Bankası Polonya ile ilişkilerde kolaylık sağlaması amacıyla Polonya Takas Ticaret Şirketi ile Kliring antlaşması imzalamıştır. Bu karar 11 Nisan 1936 tarihinde Bakanlar Kurulu'nda kabul edilmiştir (BCA 30.18.010.02.63.27.13). Bu anlaşmalar 1937 yılına kadar devam etmiş ve Türkiye-Polonya arasında daha önce imzalanmış ve süresi bitmiş olan ticaret ve kliring antlaşmaları 9 Nisan 1937 tarihli kararlar ile iki ay daha uzatılmıştır (BCA 30.18.010.02.73.28.15). 17 Haziran 1937 tarihli karar ile de 19 Şubat 1936 tarihli Türkiye-Polonya gizli ticaret anlaşması ile 2 Nisan 1936 tarihli Kliring anlaşmalarının bir ay uzatılmasına karar verilmiştir (BCA 30.18.010.02.76.56.9). Türkiye-Polonya ile olan ticari ilişkilerini daha da geliştirmek için 22 Temmuz 1937 tarihinde 16 Temmuz 1937 tarihli Türkiye-Polonya ticaret antlaşmasını ekleri ile birlikte onaylamıştır (BCA 30.18.01.02.77.67.16). Daha sonra 22 Aralık 1937 tarihinde Polonya ile imzalanan ticaret antlaşmasının B listesinde değişikliğe gidilmesi kararlaştırılmış ve (BCA 30.18.01.02.81.102.7) 21 Nisan 1938 tarihinde, 2 Nisan 1926 tarihli Türkiye-Polonya Kliring Anlaşmasına ek olarak teati edilen nota onaylanmıştır. Böylece sergi ve panayırlarda satılan mal bedellerinin ödenmesi kolaylaştırılmıştır (BCA 30.18.01.02.83.33.19). 30 Haziran 1939 tarihinde Türkiye Cumhuriyeti Devleti ile Polonya Cumhuriyeti arasında imzalanan ticaret ve kliring anlaşmasıyla iki ülke arasındaki ticari ilişkilerin tekrar yenilediğini görmekteyiz (Ticaret Vekâleti 1939: 1). Yapılan bu düzenlemeler ve anlaşmalar neticesinde de 1937 yılında Türkiye-Polonya ticaret hacmi, 12 milyon Zl tutarındadır. 1937 yılında Polonya'nın Türkiye'den ithalatı, 10.7 milyon Zl, ihracatı ise, 1.7 milyon Zl dir (Latka 2003: 12). 1938 yılında, iki ülke arasındaki toplam ticaret hacmi, 23.8 milyon Zl olup, Polonya'nın 11.1 milyonu ithalatını, 12.7 milyonu ihracatını oluşturmaktadır. Polonya, Türkiye'den tütün ithal etmiş, buna karşılık Türkiye'ye, demir, çelik ve iplik ihraç etmiştir (Latka, 2003, s.12).

Türkiye-Polonya ilişkilerinin bir başka yönü ise, iki ülkenin karşılıklı uluslar arası toplantılara katılmalarıdır. 1 Eylül 1924 tarihinde İstanbul'da açılan sanayi sergisine Polonya'da katılarak Türkiye ile ilişkilere verdiği önemi göstermiştir (Latka 2003: 12). 21-26 Ekim 1929 tarihinde ise, Varşova'da toplanacak olan toplantıya katılma kararı veren Türkiye, Demir Yolları Genel Müdürlüğü Muavini ve Fen Heyeti Başkanı Nazir Bey ile Doğu Demiryolları Kısım Amiri ve Milletler Cemiyeti Türkiye Temsilcisi Semuhi Bey'in bu toplantıda Türkiye'yi temsil etmelerine 9 Ekim 1929 tarihinde karar vermiştir (BCA 30.18.010.02.5.48.20). 21-27 Ağustos 1929 tarihleri arasında da Varşova'da yapılacak olan Uluslar arası İstatistik Konferansında da Türkiye'yi temsilen Varşova Maslahatgüzarı Murahhas ve İstatistik Genel Müdür Muavini Selim Bey'in görevlendirilmesine ve her türlü imza yetkisini kullanmasına 3 Temmuz 1929 tarihinde yetki verilmiştir (BCA

Atatürk Dönemi Türkiye-Polonya İlişkileri

30.18.010.02.4.39.9). 21 Ağustos 1929 tarihinde Varşova'da toplanan Uluslar arası İstatistik Enstitüsü Kongresine Müşavir olarak katılan Selim Sabit Bey; kongrenin 4 gün sürdüğünü, kongreye 60 enstitüsü üyesi, 37 hükümetin, 81 temsilcisinin katıldığını ve toplamda 57 ülkenin temsil edildiğini belirtmiş ve kongre sırasında üç komisyonun kurulduğunu bunların; Demografi usul ve encümeni, iktisadi istatistikler ve sosyal istatistikler başlıkları altında toplandığını ve kongre sonrası birtakım yerlerin ziyaret edildiğini ifade etmiştir (BCA 30.10.00.00.24.135.4). 14 Ağustos 1930 tarihinde Varna da gazeteciler bir araya gelmiş ve Dışişleri Bakanlığı'na bir yazı gönderen Hakkı Tarık Bey, Polonya ve Türkiye gazetecilerini Varna'da karşılayan Bulgaristan Ziraat Bakanı'nın, Türkiye, Bulgaristan ve Polonya basını'nın aralarında samimi ve muntazam bir birliktelik kurulacağını belirttiğini ifade etmiştir. Ancak Dışişleri Bakanlığı Bulgaristan'ın bir balkan ülkesi olduğunu Polonya'nın genel içinde değerlendirileceğini söyleyerek olumlu görmemiştir (BCA 30.10.00.00.219.480.38). 21-28 Ağustos 1933 tarihleri arasında Varşova'da toplanacak olan uluslar arası Tarihi İlimler Kongresi'ne Türkiye de davet edilmiş, önce 28 Ocak 1932 tarihli yazı ile ödenek yokluğu dile getirilirken, sonra konu Türk Tarihi Tetkik Cemiyeti'ne intikal ettirilmiştir (BCA 30.10.00.00.229.541.8). 21 Ağustos 1934 tarihinde Varşova'da toplanacak olan Uluslar arası Coğrafya ve Havai Fotogrametri Kongresine katılmak üzere de Binbaşı İshak Bey ve Doçent Besim Beylerin gönderilmesine 18 Ağustos 1934 tarihinde onay verilmiştir (BCA, 30.18.010.02.47.57.8). 24 Ağustos 1936 tarihinde Varşova'da açılacak olan uluslar arası Hava Federasyonunda Hava Kurumunu temsil etmek için Erzurum Valisi Şükrü Kaçak'ın 1200 lira döviz müsaadesi ile görevlendirilmesi 13 Ağustos 1936 tarihinde kabul edilmiştir (BCA 30.18.010.02.67.68.17). Türkiye'den uluslar arası binicilik yarışmalarına katılmak üzere bir ekip hazırlanmış ve Niş, Roma ve Varşova'da yapılacak yarışmaya gönderilmek üzere 8 Ekim 1938 tarihinde ödenek ayrılmıştır (BCA 30.18.010.02.84.89.9).

Türkiye Atatürk döneminde havacılığa da önem vermiş ve tayyare almağa karar vermiştir. Bu konuda incelemelerde bulunmaları için Yüzbaşı Zeki ve Ferruh Beyleri Polonya'da bulunan "Mat Janova" Tayyare merkezine göndermiştir (BCA 30.18.010.02.48.61.14). Orada yapılan görüşmeler sonucunda, P.Z.L. 24 ismini taşıyan ve pike ile bomba atma, top ve M.T taşıma özellikleri olan Polonya av tayyaresinin pazarlık sonucu alınmasına karar verilmiş (BCA 30.18.010.02.63.24.4), Tayyareler ile ilgili incelemelerde bulunmak üzere Genelkurmay Başkanlığı, Hava Kuvvetleri'nden Binbaşı İhsan Bey'i görevlendirilmiş ve masraflarının karşılanacağı 17 Mart 1936 tarihli kararname de belirtilmiştir (BCA 30.18.010.02.62.20.12).

Türkiye, 20-25 Nisan 1936 tarihinde Polonya ve Fransa'dan P.Z.L tayyareleri ve Gunom-Ron K.14 f.s.motorlarını almış ve bunların ödemesi ile ilgili 11 Haziran 1936 tarihinde onay verilmiştir (BCA

30.18.010.02.65.50.9). Türkiye kurmuş olduğu Kayseri uçak fabrikasında çalıştırılmak üzere de Polonya'dan uzman getirmiştir. 7 Aralık 1936 tarihinde Mühendis Wilhelm Gibalka'nın çalışmasına onay verilmiş (BCA 30.18.010.02.70.94.8), mevcut ve yeniden alınacak uçaklara ait 400 adet hafif makineli tüfeğin de Polonya'dan pazarlıkla satın alınmasına karar verilmiştir (BCA 30.18.010.02.87.49.17). Ayrıca Milli Savunma Bakanlığı adına Polonya'da staj yapmak üzere dört kişi gönderilmiş ve 4 kişi için 150 lira ödeneğin yetmediği, 1 Ağustos 1936 tarihinden itibaren 200 liraya çıkarılmasına, 4 Kasım 1936 tarihinde karar verilmiştir (BCA 30.18.010.02.69.85.13).

Türkiye, inşaat malzemelerinin alımında da Polonya'dan faydalanmıştır. 17 Mart 1936 tarihli kararname ile Atatürk Orman çitliğinde yapılmakta olan bira fabrikasının inşaatı için gerekli olan malzemenin Polonya'dan alınmasına karar verilmiş olup, 600 ton demir için ödeme yapılması kararlaştırılmıştır (BCA 30.18.010.02.72.18.17).

Türkiye-Polonya ilişkilerinin bir yönü de, Polonya'da yaşayan Türklerdir. Bu Türkler idil-ural Türkleri olup, bunlar dışında Müslümanlarda vardır. Müslümanlar Varşova'da yaptırılacak cami inşaatı için yardım sağlamak amacıyla Polonya Müftüsü Dr. Jakopsi imzasıyla Bursa Müftülüğü'ne bir mektup göndermiştir. Mektupta; beş yüz seneden beri Polonya'da bir Müslüman topluluk yaşadığını, bunlara yerlilerin Tatar dediklerini, Müslümanların ibadet ihtiyaçlarını karşılamak için Varşova'nın en iyi yerinde bir cami yapılması planlandığını ancak Polonya'da yaşayanların bunun bedelini karşılayamadığı, 13 Kasım 1936 tarihli İçişleri Bakanlığı yazısında görülmektedir (BCA 490.01.00.00.610.119.4).

Türkiye, Polonya'ya çeşitli konularda kolaylıklarda sağlamıştır. Bu çerçevede 12 Ocak 1937 tarihli kararname ile İspanya'ya silah ve savaş malzemesi taşıyan Polonya bandıralı gemilere uygulanacak kurallar belirlenmiş (BCA 30.10.00.00.246.664.1) ve Montreux Anlaşmasına göre Polonya'nın savaş ve ticaret gemilerinin boğazlardan geçebileceği belirtilmiştir (BCA 30.10.00.00.246.664.2). Dışişleri Bakanlığı 12 Ocak 1937 tarihli yazısında; Türk Boğazları ile ilgili imzalanan Montreux Sözleşmesi hakkında Polonya'ya bilgi vermiş ve Polonya da konu ile ilgili belirlenen hukuka uyaçağını taahhüt etmiştir (BCA 30.10.00.00.246.664.2). Yine Polonya'dan Mösyö Worniokowski'ye ait olan 12 adet İngiliz atının Türkiye'ye girişine 3 Şubat 1937 tarihinde izin verilmiş (BCA 30.18.010.02.71.10.6) ve Kain Civa Madeninin Müdürü Polonya Vatandaşı M. Kapes'in 10 gün süreyle İzmir'in Karaburun İlçesinin Çullu ve Sahip ahır köylerinde incelemeler yapması 23 Kasım 1930 tarihinde kabul edilmiştir (BCA 30.18.010.02.15.77.6).

Türkiye, Polonya'daki şehitlerine de sahip çıkarak birinci dünya savaşı sırasında Polonya sınırları içinde yani Galiçya cephesinde savaşmış şehit olan Türk askerlerinin 26 ayrı yerde ve 2262 mezarın belirli yerlerde toplanması düşünülmüş ve bunun içinde yaklaşık olarak 50-60 bin liraya ihtiyaç duyul-

Atatürk Dönemi Türkiye-Polonya İlişkileri

duğu tespit edilmiştir. Türkiye'den 12100 TL para gönderilmiş ve 8 Şubat 1937 tarihli yazıda da bu paranın aynı yıl içerisinde harcanması istenmiştir. Ayrıca 4000 lira daha para gönderilebileceği de ifade edilmiştir (BCA 030.10.00.00.193.325.7).

Türkiye-Polonya ilişkilerinde Fener Rum Patriği Yermanos'u da görüyoruz. 4 Ocak 1931 tarihli haberde, Yermanos'un heyetiyle beraber Polonya Cumhurbaşkanı'nı ziyaret ettiğini karşılıklı hediyeler alınıp verildiğini (BCA 30.10.00.00.109.726.7), Türkiye tarafından da Yermanos'un Polonya Hıristiyanları ile diyalogunun olumlu karşılandığı görülmektedir. Çünkü komünist Rusya'nın etkisinden Polonyalı Hıristiyanların kurtarılabilmesi 21 Ocak 1931 tarihli yazıda görülmektedir (BCA, 30.10.00.00.109.726.10). İçişleri Bakanlığı'nın 1 Haziran 1931 tarihli yazısında da İstanbul Ortodoks Kilisesi Ruhani Lideri Yarmanos'a Polonya Cumhurbaşkanı tarafından, Polonya'nın yeniden doğuş nişanının verildiğini, Yermanos'un da Batı kiliseleri ile anlaşmak adına Polonya Cumhurbaşkanı'na nişanlar verdiği belirtilmiştir (BCA 30.10.00.00.109.726.13).

Türkiye, bazı Polonyalıları geçmişte olduğu gibi vatandaşlığına aldığı gibi bazı yerlerde de görevlendirmiştir. 18 Mart 1934 tarihli kararname ile Polonya Vatandaşı olan İstanbul doğumlu Maks Oğlu Firiç Refuel Lihtandal'ın İstanbul Zıngal şirketinde tahmil tahliye mütehasısı olarak çalıştığı ve Türk vatandaşlığına alınması kabul edilmiştir (BCA 30.18.010.02.43.14.17). 5 Nisan 1934 tarihinde ise Polonya Vatandaşı Silezya doğumlu Güstov Oğlu Karl Polzav ve Karısı Roza Hanımın Türk vatandaşlığına alınmasına ve (BCA 30.18.010.02.43.19.9) Adam oğlu Şenfeld ile Eşi Ludmila'nın beş sene oturma süresini tamamlayarak Türk vatandaşlığına geçmesine 4 Temmuz 1935 tarihinde onay verilmiştir (BCA 30.18.010.02.56.60.8). Ayrıca Sıtma Umum Mücadele Teşkilatına 350 lira aylık karşılığında Türkiye'de uzun zamandır bulunan ve farklı görevlerde çalışan Polonya Vatandaşı Mühendis Pol Biyaloblosi'nin atanmasına 15 Şubat 1937 tarihinde karar verilmiştir (BCA 30.18.010.02.72.12.15).

Türkiye Polonya'nın yönetimini de yakından takip etmiş, 1928 yılında Polonya'da askeri ağırlıklı bir hükümetin kurulduğunu görmekteyiz ki bu durum Polonya'yı ciddi zorluklar içine sokmuştur (Nasrattınoğlu 2006: 19). Diğer yandan Türkiye oradan aldığı raporlarla Polonya'nın siyasi durumu hakkında bilgi almıştır. Başbakanlığa yazılan bir yazıda, 1928 yılında Polonya'nın dış politikası hakkında Özetle; Versailles Anlaşması sonrası oluşturulan Polonya'nın doğuda Rusya, batıda Almanya, kuzeyde Baltık devletleri ve güneyde Romanya ve Çekoslovakya ile çevrili olduğu, 382 bin kilometrekare bir alana sahip olduğu ve 29 milyonluk bir ülke olduğu dile getirilerek, Danzing Serbest bölgesinde Almanların olması ve Baltık Denizinde bir uzantının bulunmasının siyasi sorunlara neden olduğu ifade edilmiştir. Savaş sonrası yapılan sınır düzenlemelerinin Almanların aleyhinde olması dolay-

sıyla Polonya'nın işlerini zorlaştırmıştır. Bu dönemde Polonya'yı meşgul eden sorunlar ise şunlardır:

- 1-Polonya'da bulunan Alman nüfusu,
- 2-Almanya ile Polonya arasında bulunan mali sorunlar,
- 3-Alman-Fransız yakınlaşmasına Polonya'nın engel olduğu konusundaki Alman algısı,
- 4-Polonya'nın Baltık Devletleri ile anlaşma yapma uğraşısı (BCA 30.10.00.00.245.657.17).

Polonya 1930'ların başından itibaren etrafındaki silahlanmadan tedirgin olmuş ve 9 Aralık 1931 tarihli yazıda belirtildiği üzere Polonya Dışişleri Bakanı Zalaski; Milletler Cemiyetine bir muhtıra vererek silahların sınırlandırılmasını istemiştir(BCA 30.10.00.00.245.657.22). Türkiye'nin Varşova Büyükelçisi'nin 7 Haziran 1932 tarihli yazısında Polonya'nın durumu şu şekilde özetleniyor; Fransa ve Almanya'da hükümetlerin değişmesi Polonya'da endişelere neden olmuştur (BCA 30.10.00.00.220.483.7).

10 Haziran 1932 tarihinde Varşova büyükelçisi gönderdiği yazıda; Polonya'daki nüfusun 32.132.936 olduğunu bunun 22.208.076 sı ana dilini konuştuğunu, 9.924.869'unun başka dilleri konuştuğunu belirterek, Polonya'da; Ukraynalı, Beyaz Rus, Yahudi, Litvanyalı, Rus, Çekoslovak ve Alman ırkından gelenlerin yaşadığını söylemiştir(BCA 30.10.00.00.220.483.7).

Türkiye'nin Varşova Büyükelçisininin 22 Haziran 1932 tarihinde verdiği bilgiye göre ise, Alman donanmasının bir kısmının Dazing limanına demirlediğini, Alman Amiral'in Meclis Başkanı ve Milletler Cemiyeti Komiseri'ni ziyaret ettiğini ve 23 Haziran 1932 tarihinde Alman Amiralin şerefine Milletler Cemiyeti Komiseri'nin yemek verdiğini, bu durumun Polonyalıları çok kızdırdığını belirtmiştir(BCA 30.10.00.00.220.483.7).

Türkiye'nin Varşova Büyükelçiliğinden 4 Kasım 1932 tarihinde gönderilen yazıda, Polonya Dışişleri Bakanı Zaleski'nin altı yıldır sürdürdüğü dışişleri bakanlığından ayrıldığını, yerine Müsteşarı Beck'in getirildiğini sebebinin ise Zaleski'nin Mareşal Plisudski ile anlaşamaması olduğunu, Almanya ve Fransa'da radikal yapılanmaların ortaya çıktığını bu nedenle de Polonya'nın Rusya ile anlaşmaya razı olduğunu ancak Rusya ve Romanya'nın anlaşması neticesinde iki devlet arasındaki anlaşmanın yürürlüğe gireceğini ve aynı zamanda Fransa dostluğunun da devam ettirileceği belirtilmiştir(BCA 30.10.00.00.220.484.5).

19 Kasım 1932 tarihli Varşova Büyükelçilik yazısında, Polonya Dışişleri Müsteşarı Kont Szembek'in bu endişeleri gidermek için Paris, Londra ve Berlin'e gittiği ifade edilmiştir(BCA 30.10.00.00.220.484.8). 22 Şubat 1933 tarihli Türkiye'nin Varşova Büyükelçiliğinden gönderilen yazıda, Polonya'nın siyasi vaziyeti; "Yalnızlık Endişesi" olarak özetlenmiştir. Bunun nedeni Fransa'nın yeni politik yaklaşımları ve Almanya-İtalya yakınlaşmalarının tedirginliğidir. Özellikle İtalya, Almanya ve Macaristan görüşmeleri,

Atatürk Dönemi Türkiye-Polonya İlişkileri

Fransız-Rus flörtü Polonya'yı endişelendirmiştir. Yine Yugoslavya, Çekoslovakya ve Romanya'nın alacağı tavır Polonya tarafından merak edilmektedir. İngiltere'nin muğlâk tavrı ise endişeyi arttıran bir başka nedendir (BCA 30.10.00.00.245.658.2).

Varşova Büyükelçiliği 20 Haziran 1933 tarihinde gönderdiği raporunda, Polonya muhalefet partisi olan "National Party"nin aldığı kararları da şu şekilde ortaya koymuştur:

- 1.Siyasette hükümetin rolü değiştirilmelidir.
- 2.Vergiler indirilmeli,
- 3.Ziraat üretimi teşvik edilmeli, küçük emlak sahipleri ve sanatkârlar himaye edilmeli ve işçi sayısı arttırılmalıdır.
- 4.Polonya ticareti yeniden düzenlenmeli,
- 5.Hükümet milli eğitime müdahaleden vazgeçmeli ve Yahudilerin vadi-deki faaliyetlerine son vermelidir.
- 6.Din aleyhtarlığı, aile aleyhtarlığına müsaade edilmemeli, çocuk düşmanlarına karşı mücadele edilmelidir (BCA 30.10.00.00.245.659.12).

26 Ocak 1934 tarihli yazıda ise, Polonya Cumhuriyeti hakkında genel düzenlemeler, cumhurbaşkanı, hükümet, seçim ve senato başlıkları altında bilgiler verildiğini görmekteyiz (BCA 30.10.00.00.245.657.14). 1937 yılında Polonya'nın içişlerinde de ciddi karışıklıkların olduğunu görmek mümkündür. Elbette bu Polonya'daki karmaşık nüfustan kaynaklanmıştır. 10 Temmuz 1937 tarihli yazıyla, Polonya İçişleri Bakanı Pieracki'nin öldürüldüğü belirtilmiştir (BCA 30.10.00.00.245.659.18).

Türkiye ve Polonya arasında küçükte olsa bazı sorunlar da yaşanmıştır. Türkiye'de ölen Polonyalı General Bern'in cenazesi karayoluyla ülkesine gönderilirken 10 Temmuz 1929 tarihinde Yunan sınırında cenaze üzerindeki Türk bayrağının Polonyalılar tarafından kaldırıldığı konusunda bilgi verilmiş ancak olayın böyle olmadığı heyet uykudayken Uzunköprü'den geçtikten sonra Yunanlılarla sorun çıkmasını diye seyyar memurun Türk bayrağını indirdiği anlaşılmıştır (BCA 30.10.00.00.245.657.14). Konuyla ilgili Polonya hükümeti nezdinde girişimlerde bulunulduğu 27 Ağustos 1929 tarihli yazıda bildirilmiştir (BCA 30.10.00.00.245.657.15). Cevap alınmadığı için bir süre beklenildikten sonra 9 Ekim 1929 tarihinde Türk bayrağının kaldırılması konusunda Polonya Dışişleri Bakanı ve Polonya Dışişleri Müsteşarı ile görüşülmesi neticesinde (BCA 30.10.00.00.245.657.16) Polonya Hükümeti'nin 15 Ocak 1930 tarihli yazısında belirttiği üzere Yunan hükümetine girişimde bulunmuş ve bayrağı kaldıran Yunan memuru hakkında işlem yapıldığını bildirmiştir (BCA 30.10.00.00.245.657.18).

20 Kasım 1929 tarihli yazıda ise, İstanbul'da yakalanan 83 göçmenin Beyaz Rus olduğu kanısının Polonya elçiliği tarafından düzeltildiği göçmenlerin Bolşevik ihtilali dolayısı ile Türkiye'ye gelen Polonyalılar olduğunu

belirtmiştir (BCA 30.18.010.02.6.57.1.). Bir başka sorun ise geçmiş ile alakalıdır. Türkleri Viyana kapıları önünde mağlup eden Polonya Kralı Jan Sobieski'nin anılması ile ilgili Fransa, İtalya, Avusturya ve Macaristan'da hazırlık yapıldığı haberi üzerine, 13 Mayıs 1933 tarihli Varşova Büyükelçiliği yazısında; Türkiye Büyükelçisi Polonya Dışişleri Bakanı ile bir görüşme yaptığını, bu görüşmede, Türkiye'nin önemi ve dostluğunun önemli olduğu belirtilmiş ve Türkiye'yi rahatsız edecek hiçbir olaya izin verilmeyeceği üzerinde durulmuştur (BCA 30.10.00.00.221.487.15). Yine 16 Ağustos 1937 tarihli İktisat Bakanlığı'nın yazısında, Varşova'da bulunan Bosfor firması sahibi Mustafa ve arkadaşlarının 24 saat içerisinde Polonya'yı terk etmeleri istenildiğini ancak Varşova Türk Büyükelçisi'nin araya girmesiyle konunun halledildiği belirtilmiştir (BCA 30.10.00.00.246.664.6).

Her iki devletin Cumhurbaşkanı düzeyinde kanaatleri de son derece olumludur. Örneğin; Türkiye'nin Varşova Büyükelçisi'nin 6 Temmuz 1932 tarihin de Polonya Cumhurbaşkanı'na sunduğu itimatname sonrası Polonya Cumhurbaşkanı; Türkiye ve Polonya arasında tarihi ve ananevi dostluğun bulunduğunu, Türk deyince dosttan ve hayırdan başka akla bir şey gelmeyeceğini ifade ettikten sonra Wernihora'nın sözünü hatırlatarak; "Türk atları Vistül'den Varto'dan su içtiler ve Polonya istiklalini kazandı". Diyerek Türkiye'yi iyi andıklarını ifade etmiş, Türkiye Cumhuriyeti Cumhurbaşkanı Atatürk'ün yaptıklarını büyük bir ilgi ile izlediklerini söylemiştir. Varşova büyük elçisi de daha sonra Dışişleri Müsteşarı Beck'le görüşmüş ve Beck son derece olumlu karşılamıştır. Beck; iki devletin dostluğu sayesinde Doğu Avrupa'da barışın sağlanabileceğini ifade etmiştir (BCA 30.10.00.00.220.483.7).

Atatürk ise çeşitli tarihlerde verilen itimatnameler dolayısı ile Polonya hakkındaki görüşlerini oldukça dostça dile getirmiştir. Polonya Büyükelçisi Boder'in itimatname sunması üzerine 24 Nisan 1926 tarihinde Atatürk, Türkiye ve şahsı adına Polonya Büyükelçisine teşekkür etmiş ve iki ülke ilişkilerinin dost hane devam edeceğini söylemiştir (Atatürk 1997: 256). 25 Ekim 1928 tarihinde Atatürk'e itimatname sunan Polonya Büyükelçisine, verdiği cevapta; Türkiye'ye gösterilen samimi dostluk ve muhabbetten etkilendiğini, Türkiye'nin barışsever ilkelere sahip olduğunu ve demokratik bir ülke olduğunu hatırlatmıştır (Atatürk 1997: 277-278). Polonya Büyükelçisi M. Kazimir Olszewski'nin 8 Kasım 1930 tarihli itimatnamesine cevaben ise Atatürk; kendisine sunulan itimatnamedeki samimi duygulardan etkilendiğini, iki millet arasında dostluğun olduğunu, iki ülke arasında imzalanan ticaret ve ikamet antlaşmasının ilişkilerin gelişimine katkı sağlayacağını ifade etmiştir (Atatürk 1997: 288). Polonya Büyükelçisi Potocki'nin 14 Haziran 1933 tarihinde kabulün de de; Polonya Cumhuriyeti Cumhurbaşkanı'nın kendisi hakkında söylediği olumlu sözlerden dolayı teşekkürlerini iletmiş, iki milletin karşılıklı saygı ve sevgi ortamında ilişkilerin dostane

Atatürk Dönemi Türkiye-Polonya İlişkileri

geliştiğini, iki ülkenin iktisadi ve kültürel ilişkilerinin gelişmesi her iki tarafında menfaatine olacağını belirtmiştir (Atatürk 1997: 312).

Sonuç

Önceleri ticari nitelikli başlayan Türkiye-Polonya ilişkileri, 14. yüzyıldan 18. yüzyıla kadar Osmanlı Devleti'nin batıdaki fetihleri sebebiyle dostça gelişmediği gibi Polonya; Osmanlı Devleti'ne karşı oluşturulan cephelerde sürekli yer almıştır. Ancak 18. yüzyılla birlikte, Osmanlı Devleti, almış olduğu yenilgiler dolayısıyla Avrupa'daki etkinliğini kaybetmiş, buna karşılık Germenler ve Ruslar Doğu Avrupa'da etkili olmaya başlamışlardır. Bu durum Osmanlı Devleti'nin bu bölgeden çekilmesine neden olurken, Polonya'nın da bağımsızlığını tehdit etmeye başlamıştır. Bu nedenle iki devletin ilişkilerinde yakınlaşma meydana gelmiştir. 18. yüzyılın sonlarına doğru Polonya'nın işgal edilmesi üzerine, Osmanlı Devleti bu durumu tanımamış ve 19. yüzyıl boyunca Polonya milliyetçilerini ülkesinde muhafaza etmiştir. Diğer yandan bu yüzyılda Osmanlı Devleti'ne sığınan Polonyalılar, Osmanlı ülkesinin gelişiminde ciddi katkıları olmuştur. I. Dünya savaşı sonrası kurulan Polonya Cumhuriyeti ile Türkiye Cumhuriyeti Devleti arasındaki ilişkiler; 1923 yılından itibaren resmen başlamış ve yapılan dostluk, ticaret anlaşmaları ile oldukça iyi düzeyde gelişmiştir. Her iki devlet birbirlerinin bağımsızlıklarına saygı göstererek karşılıklı menfaatler ölçüsünde her alanda alış veriş gerçekleşmiştir. Mustafa Kemal Atatürk'ün; "Yurtta Barış Dünya'da Barış" ilkesine de uygun olarak iki devlet, 1938 yılı sonuna kadar dostça ilişkiler geliştirmişler ancak II. Dünya savaşının başlaması üzerine Polonya; Almanya ve Rusya tarafından işgal edilmiş ve 27 Eylül 1939 tarihli antlaşma ile paylaşılmıştır.

KAYNAKÇA

Arşiv Belgeleri

BCA, 030.18.01.02.72.12.15
BCA, 030.18.01.02.71.10.6
BCA, 030.18.01.02.70.94.8
BCA, 030.18.01.02.69.85.13
BCA, 030.18.01.02.67.68.17
BCA, 030.18.01.02.47.57.8
BCA, 030.18.01.02.43.19.9
BCA, 030.18.01.02.43.14.17
BCA, 030.18.01.02.32.71.8
BCA, 030.18.01.02.30.59.20
BCA, 030.18.01.02.5.48.20
BCA, 030.18.01.02.5.48.17
BCA, 030.18.01.02.4.39.9

Selçuk Duman

BCA, 490.01.00.00.610.119.4
BCA, 030.18.01.02.84.89.9
BCA, 030.18.01.02.73.28.15
BCA, 030.18.01.02.72.18.17
BCA, 030.18.01.02.65.50.9
BCA, 030.18.01.02.63.27.13
BCA, 030.18.01.02.63.24.4
BCA, 030.18.01.02.62.20.12
BCA, 030.18.01.02.56.60.8
BCA, 030.18.01.02.48.61.14
BCA, 030.18.01.02.26.18.3
BCA, 030.18.01.02.23.61.14
BCA, 030.18.01.02.15.77.6
BCA, 030.18.01.02.6.57.1
BCA, 030.10.00.00.4.24.9
BCA, 030.10.00.00.109.726.13
BCA, 030.10.00.00.131.937.10
BCA, 030.10.00.00.193.325.7
BCA, 030.10.00.00.245.657.1
BCA, 030.10.00.00.219.480.38
BCA, 030.10.00.00.220.483.7
BCA, 030.10.00.00.220.483.7
BCA, 030.10.00.00.220.484.5
BCA, 030.10.00.00.220.484.8
BCA, 030.10.00.00.221.487.15
BCA, 030.10.00.00.24.135.4
BCA, 030.10.00.00.109.726.7
BCA, 030.10.00.00.109.726.10
BCA, 030.10.00.00.245.657.2
BCA, 030.10.00.00.245.657.7
BCA, 030.10.00.00.245.657.22
BCA, 030.10.00.00.245.659.18
BCA, 030.10.00.00.246.664.1
BCA, 030.10.00.00.246.664.2
BCA, 030.18.01.02.22.58.17
BCA, 030.18.01.02.76.56.9
BCA, 030.10.00.00.246.664.15
BCA, 030.10.00.00.246.664.19

Atatürk Dönemi Türkiye-Polonya İlişkileri

BCA, 030.18.01.02.73.28.15
BCA, 030.18.01.02.87.49.17
BCA, 030.10.00.00.245.659.12
BCA, 030.10.00.00.246.664.2
BCA, 030.10.00.00.246.664.6
BCA, 030.10.00.00.245.658.2
BCA, 030.10.00.00.245.658.17
BCA, 030.10.00.00.229.541.8
BCA, 030.10.00.00.245.657.17
BCA, 030.10.00.00.245.657.14
BCA, 030.10.00.00.245.657.15
BCA, 030.10.00.00.245.657.16
BCA, 030.10.00.00.245.657.18
BCA, 030.18.01.02.77.67.16
BCA, 030.18.01.02.77.68.7
BCA, 030.18.01.02.81.102.7
BCA, 030.18.01.02.83.33.19

Resmi Yayınlar

Polonya Cumhuriyeti Ankara Büyükelçiliği (2001), Lehistan'dan Bugünkü Polonya'ya, Ankara: Polonya Büyükelçiliği Yayını.

Ticaret Vekâleti Dış Ticaret Reisliği (1939), Türkiye Cumhuriyeti İle Polonya Cumhuriyeti Arasında Ticaret Antlaşması ve Türkiye Cumhuriyeti Merkez Bankası İle Polski Instytut Rozrachunkowy arasında Kliring Yolu İle Yapılacak Tediyeğin Tanzimine Dair Anlaşma, Ankara: Ticaret Vekaleti Yayını.

Türkiye Cumhuriyeti Hariciye Vekâleti Protokol Umum Müdürlüğü (1931), Türkiye Polonya Arasında ticaret ve Seyrisefain Mukavelenamesi, Ankara: Hariciye Vekaleti Yayını.

Tetkik Eserler

Abrahamowicz Zygmunt (1987), "Polonya'da Türkoloji Başarıları ve Gelecekteki Gelişimi İle İlgili Bazı Sorunlar", (çev. Tüten Özkaya), *Bellekten*, LI, (200): 1003-1026.

Alaçam-Deriş, S.-E.D. (1945), Polonya, İstanbul: Işık Matbaası.

Anafarta Nigar (1979), *Osmanlı İmparatorluğu İle Polonya Arasındaki Münasebetler İle İlgili tarihi Belgeler*, İstanbul.

ARIK Sabire (2004), *Polonya Kralı Jan III. Sobieski ve Hükümdarlığında Osmanlı Lehistan İlişkileri (1674-1696)*, Ankara (AÜSBE. Doktora Tezi)

-----, (2010), *Kuruluşundan XVII. Yüzyıla Polonya Tarihi*, Ankara: KÖKSAV Yayınları.

ATATÜRK Mustafa Kemal (1997), *Atatürk'ün Söylev ve Demeçleri*, C. II., Ankara: Atatürk Araştırma Merkezi Yayınları.

BAYKAL Bekir Sıtkı (1985), *Tarih Boyunca Osmanlı Polonya İlişkileri*, Ankara: Türk Tarih Kurumu Yayınları.

CHMIELOWSKA Danuta (1994), *Polonya'da Atatürk İmaji*, Ankara: Türk Tarih Kurumu Yayınları.

EREN Mihin (1965), "Türk Tarih Kurumu Kütüphanesinde Bulunan Türkiye-Polonya Münasebetlerine Dair Bazı Eserler", *Bellekten*, XXIX, (113-116): 363-365.

KADIOĞLU Muhsin (2011), *Polonya'da Türk İzleri*, İstanbul: Postiga Yayınları.

Komasyon (1947), *Yeni Polonya*, Ankara: Ankara Polonya Büyükelçiliği Yayını.

KURAT Akdes Nimet (1966), "Türk Diplomasisi ve Polonya Merkez Arşivindeki Türkçe Vesikalara Ait Lehçe İki Eser", *Bellekten*, XXX, (119): 439-457.

LATKA S. Jerzy (2003), *Polonya Türkiye*, (çev. Bogumita chochlińska-Mustafa Turhan), İstanbul.

Nasrattinoğlu, İrfan Ünver (2006), *Bir Türk'ün Gözüyle Bugünkü Polonya*, Ankara: Halk Kültürü Araştırmaları Kurumu Yayını.

ORTAYLI İlber (2007), "Tanzimat adamı ve Tanzimat Toplumu", (Haz: Ersin Kalaycıoğlu-Ali Yaşar Sarıbay), *Türkiye'de Politik Değişim ve Modernleşme*, İstanbul: Alfa Akademi yayınları.

REYCHMAN Jan (1964), *1945'ten Beri Polonya'da Türkiye Tarihi İle İlgili Çalışmalar*, Ankara: Türk Tarih Kurumu Yayınları.

----- (1964), *Polonya İle Türkiye Arasındaki Diplomatik Münasebetlerin 550. Yıldönümü*, Ankara: Ankara Polonya Büyükelçiliği Yayınları.

----- (1967), "1794 Polonya İsyanı ve Türkiye", *Bellekten*, XXXI, (121): 85-91.

TOROS Taha (1983), *Geçmişte Türkiye-Polonya İlişkileri*, İstanbul: İstanbul Yayınları.

UZUNÇARŞILI İsmail Hakkı (1988), *Osmanlı Tarihi*, C:II, III, Birinci Kısım, Ankara: Türk Tarih Kurumu Yayınları.

YÜCE Neşe Talu (2004), *Özgürlük Peşinde Polonya*, Ankara: DTCF Yayınları.

ZAJACSKOWSKI Ananiasz (1971), *Polonya'da Türk Menşeli Etnik Unsurlar*, (çev. Zeynep Kerman), İstanbul: İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Yayınları.